

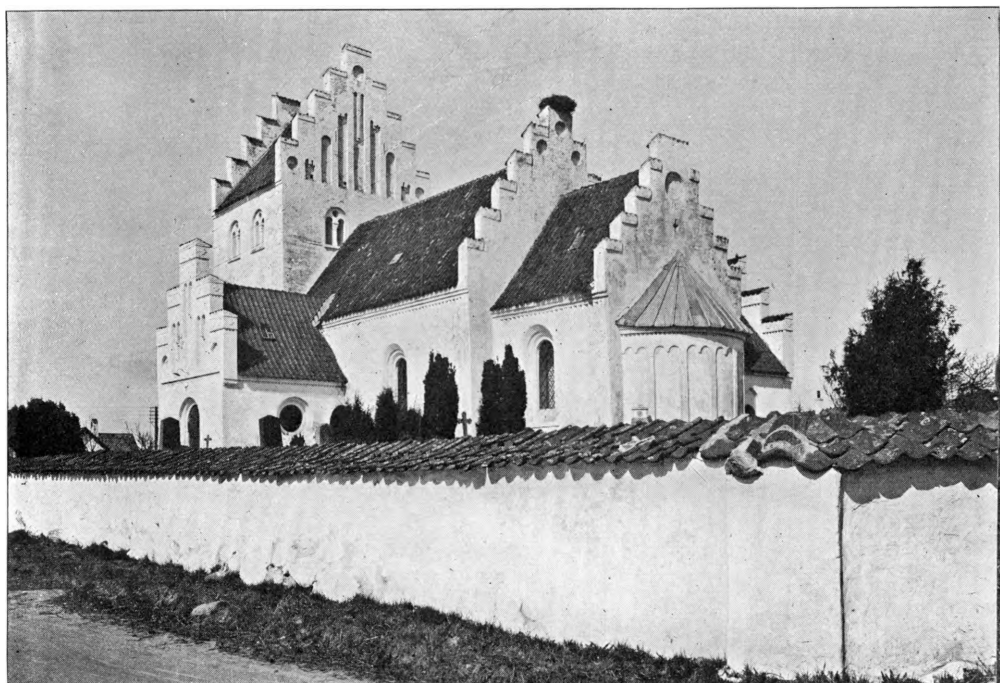

Fig. 1. Sædder. Ydre, set fra Sydøst.

V. H. 1932

SÆDDER KIRKE

BJEVERSKOV HERRED

Kirken, der nu er Hovedsogn, var indtil 1892 *Anneks* til Herfølge.

Striden om Patronatsretten 1587 er omtalt under Herfølge. Fra Kronen overdroges Kirken 12. Marts 1688 til Otte Skeel til Vallø¹, og fra Vallø overgik den til Selveje 1. Jan. 1910.

Kirkebyen ligger nær ved Sognets Østgrænse, Kirken paa en lille Kirkegaardsbakke, begrænset af eller opfyldt mod de hvidkalkede Hegsmure, af hvilke den søndre, af raa Kampesten, synes at være den ældste. 1663—64 var 12 Favne Kirkegaardsmur »i Grunde øde« (Rgsk).

Kirken har Apsis, Kor og Skib fra romansk Tid, sengotisk Taarn samt moderne Vaabenhus og Sakristi.

Den romanske Kridlkvaderbygning staar bevaret i alle Hovedtræk. Murværket, hvori der forekommer Kamp, enkeltvis eller i Rækker, samt Bomhuller, har endnu ved Opførelsen af det ældre Vaabenhus staaet upudset. Apsis har Dobbeltsokkel, hvis forvitrede Led begge synes at have været skraakantede, og deles ved smalle, svage Lisener i syv Felter med Tvillingbuer. Af Apsisvinduer ses et tilmuret i midterste Lisenfag, o. 90 cm højt, 110 cm

over Soklen; Gesimsen er moderne. Korets nu meget medtagne Sokkel synes at have haft et Skraaled over et Retkantled; af et Nordvindue er der levnet en Buestump, og i Østgavlens oprindelige Murværk sidder en korsformet Glug. Korets nu forsvundne, oprindelige Tagværk har haft Rygaas, idet der paa Østsiden af Skibets Triumfgavl over en romansk Loftsdør (overdækket med Egeplanker og mod Vest rundbuet) sidder et uregelmæssigt rudeformet Bjælkehul, hvortil slutter sig indhuggede Taglinier, lavere end de nuværende. Skibet, hvis Murhøjde er 5 m, har af sin Skraakantsokkel kun bevaret Stumper i Syd og Vest (bag Taarnet). Omtrent midtvejs i hver af Langmurene er der et tilmuret Vindue, o. 3,40 m over Jorden, og det er sandsynligt, at der oprindeligt ikke har været flere.

Under det yngre Taarn staar Vestgavlens velbevarede uden særlig Afdækning. I det indre har Apsis Halvkuppelhvælv, sluttende sig til den ret flade Apsisbue, Koret et oprindeligt Krydshvælv, højt siddende, glatsømet, med runde Vægbuer.

Paa den kuppelagtige Overside ses, at de smaa regelmæssige Kridtkvadere i hver af de fire Kap-

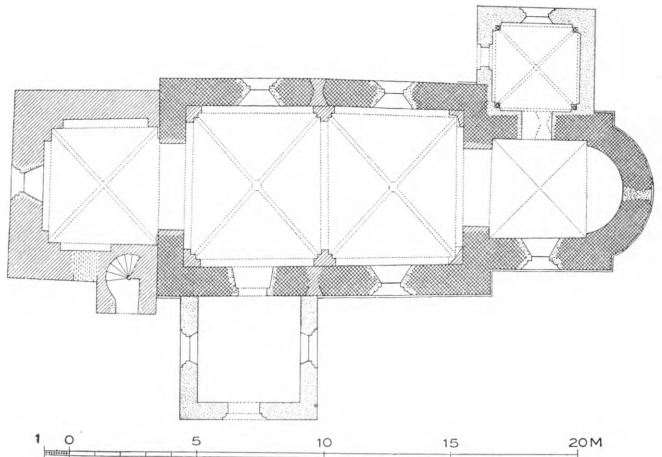

Fig. 2. Sædder. Plan. 1:300. Maalt af E. Schiødtte 1875, Otto Langballe 1927 (C. G. Schultz 1931).

per er murede i Skifter vinkelret paa Væggene. Skibet derimod har haft Bjælkeloft, hvoraf ses Bjælkehuller med enkelte afsavede Stumper af Egebjælker (omtr. 15 × 20 cm) kun eet Kridtstensskifte under den nuværende Tagrem. Bjælkernes indbyrdes Afstand har været omtrent 85—90 cm². Paa Overvæggene ses Rester af et afskallende, hvidkalket Pudslag.

Gotiske Ændringer og Tilføjelser, overvejende af Munkesten. De i Skibet indbyggede *Krydshvælv* har skraakantede Kragled paa Vægpillerne, Halvstensribber, Toprude og ret buklede Kapper (svære Overribber med enkelte Trinsten). Rimeligvis samtidig med Hvælvenes Indbygning er Korbuen blevet gjort spids, ligesom Langmurene har faaet paabygget Gesimser over et Savskifte og Østgavlene Kamtakker med smaa Cirkelblændinger nær Toppen. Korets Tagværk er sengotisk, med Dragerstol (Huljernes Stregnumre).

Det sengotiske *Taarn*, der har usædvanlig store, delvis paa Højkant rejste Syldsten, er bæltmuret af Munkesten og Kridtkvadere. Taarnbuen er spids. Taarnrummet dækkes af et samtidigt Krydshvælv med Trækhuller i Kapperne,

men iøvrigt svarende til Skibets. Rummet, i hvis Vægge der er spidsbuede Spareblændinger, har haft et lille, fladbuget Sydvindue, nu kun svagt kende- ligt udvendigt. Trappehuset, hvis fladbuede Dør sidder i et spidsbuget Spejl, har Kridtstensspindel. I Mellemstokværkets Vægge er der mod Nord og Syd en op- rindelig Afsats, hvorpaa der hviler en nyere Bindingsværks Underbygning af Fyr til Støtte for Klokkegulvet. Glamhullerne, to mod hvert Verdenshjørne, er moderniserede, og har oprindelig været større og fladbuede. Gesimserne og store Dele af Taggavlne er moderne ommurede, saa at det er vanskeligt at skelne gammelt fra nyt.

Sakristi og *Vaabenhus*, der nu er moderne, har begge haft ældre og lavere Forgængere. Vaabenhuset var sengotisk, med femtakket Gavl, brudt af tre spidsbuede Blændinger, Sakristiet af Bindingsværk fra 1700'erne³.

Bygningen, hvis aabne Vinduer og Døre er moderne rundbuede, er helt hvidkalket. Tagene er tækkede med sorte Vingetegl, paa Kor og Skib glaserede, paa Taarn og Nybygninger mørkbrændte, paa de gamle Kamtakker røde. Apsis har Blytag; i 1664—65 laa der Blytag baade paa Kor og Sakristi, og endnu 1755 siges Kirken at være tækket med Bly. Det Indre er moderne glatpudset.

Paa Skibets Østgavl findes en Storkerede. 1755 nævnes, at der her »er og har været en Storkerede aarlig, som hvert Aar bebygges af 2de Storke, som dér udligge Unger«.

INVENTAR

†*Alterklæder*. 1) af brunt Gyldenstykke med Aarstal 1685, nævnt 1723. 2) et gammel rødt og hvidt, nævnt 1723. 3) af blaa Damask med Sølvgalloner og støbt Aarstal 1700, nævnt 1755.

Altertavle (paa nyt Bord) fra 1640, i Bruskbarok, med et anseligt Storfelt, flankeret af Søjler med toskanske Kapitæler (Fig. 3). Til den tunge Arkitektur slutter sig kun smalle, stærkt indskaarne Storinger og et lavt, tosplittet Top- ornament, i hvis Midte en Statuette, Kristus med Verdenskuglen. Søjlernes Prydbælteslyng er paafaldende usymmetriske. Det figurlige Snitværk er nok saa dygtigt gjort som Ornamentikken. Træværket staar nu egetræsaadret med lidt Forgyltning. Aarstallet er malet nederst paa Storgesimsens Krumknægte. En †Indskrift lød (Præsteindb. 1755): »Hæc tabula facta et erecta est in glo- riam Dei et ornamentum domus Domini templi Sædderensis sub Rege nostro clementissimo Christiano IV præside loci generoso Tychone Brahe pastore Severino Nicolai«. (»Denne Tavle er gjort og rejst til Guds Ære og Prydelse for Herrens Hus, Sædder Kirke under vor naadigste Konge Christian d. IV, da den ædle Tyge Brahe var Stedets Forsvar og Søren Nielsen dets Præst«).

Storfeltets nye Maleri, 93,5 × 86,5 cm, »Den opstandne Frelser aabenbarer sig« (Joh. 20, 29), er af August Thomsen.

Altersølv. Kalk af kbh. Prøvesølv 1763, 20 cm høj, med lille Kumme, seksidet Skaff, rund Knop med seks Bukler over og under en Midtvulst, og Fod med seks svage Tunger. Under Foden indprikket: W 32¼ Lot. Mestermærke VS 1758 (ej hos Olrik). *Disk* med graveret Indskrift paa Randens Underside: »Anno 1676 er denne Kalk til Guds Ære og de hellige Sacramentes Brug af Kirken og menige Sognefolk bekostet udi Sognepræstens H: Christian Drejers Tiid«. — Indprikket:

32¾ Lot.

†*Kalkklæde* af violet Fløjl, baldyret, nævnes 1723.

†*Messehageler*. 1) af brunt Gyldenstykke med Aarstal 1685, nævnes 1723. 2) af blaa Damask med Skeels og Billes Vaaben af slaget Sølv, nævnes 1755.

Alterstager i gotiserende Former, 37 cm høje. Om Cylinderskaffet løber tre stærkt fremtrædende Profilringe. Overførte fra Herfølge 1590 (s. d.).

†*Røgelsekar* (Ildkar) af Kobber, nævnes 1723.

Font af Støbejern fra 1850'erne. *Fad* af Plet, mo-

derne. *Kande* af Tin, med dobbeltsnoet Slangehank, fra Tiden o. 1830.

†*Rund Fontesten* med †*Messingbækken* og †*Tinfad*, nævnes 1723.

Prædikestol i Bruskbarok fra o. 1640 (Fig. 4). I Storfelternes glatte, tidligere sikkert intarsiasmykkede Arkader staar flade, noget ubehjælpsomme Statuetter af de fire Evangelister, alle i omtrent samme Stilling; Lucas er fornyet i 1800'erne. Friere og dygtigere virker Hjørnehermerne med fem næsten nøgne Dyder (Tro, Haab, Kærlighed, Retfærd og Klogskab). Stolens Hængeornamentik er forsvundet sammen med Underbaldakin og Trappe, men den samtidige Himmel har bevaret sit dekorative Snitværk. Træet er moderne stafferet med Guld og brogede Detailler over mørk Egetræsaadring. Under de moderne Skriftsteder skimtes noget ældre, fra omkr. 1850, af samme Indhold. Ifølge Præsteindberetning 1755 stod paa Prædikestolen Aarstallet 1642 (sikkert malet).

Fig. 3. Sædder. Altertavle fra 1640.

V. H. 1932

Stoleværket er moderne og glat, men med Døre. †*Degnestol* nævnes 1723. †*Pulpitur* nævnes 1662—63 (Rgsk.). *Orgel* fra o. 1850 (oprindelig i Højelse). Orgelpulpitur med Støbejernsrækværk.

Klokker. 1) mellem Rokokoborter: »Soli deo gloria M. C. Troschel Hoff Glockengieser in Kopenhagen me fecit Ao: 1763«. Paa Klokkelegemet er gengivet en latinsk Indskrift fra Klokkenes Forgænger: »Illustrissimus et excellentissimus dominus dn: Ottho Scheel dominus de Walloe et Egholm eoues (!) (fejl for: eques) consiliarius regis intimus etc.: et coniux eius illustrissima domina

Christina Bille de Bircheise (!) hanc campanam in honorem dei et ecclesiae Sedderensis usum propriis impensis fundendam curarunt anno domini MDCLXXXIX« (»Den saare berømmelige og udmærkede Herre, Hr. O. S. Herre til Vallø og Egholm, Ridder, Kongens Gehejmraad etc. og hans saare berømmelige Hustru Fru C. B. til Birkelse lod paa deres egen Bekostning denne Klokke støbe til Guds Ære og Sædder Kirkes Brug i det Herrens Aar 1689«). Paa Klokkelegemet's anden Side Skeels og Billes Vaaben, grovt støbte. Tvm. 70 cm. Ifølge Præsteindberetningen 1755 stod nedenomkring Randen paa den største Klokke (den af Troschel omstøbte): »Ich gestehe das Clas Jurgen aus Kalludburd [Kallundborg] hat mir(!) gegossen«. 2) støbt af H. Gamst og H.

P. N. 1914

Fig. 4. Sædder. Prædikestol fra o. 1640.

83 cm. Ifølge Præsteindb. 1755 stod samme Indskrift paa den mindre (i 1851 omstøbte) Klokke som paa Nr. 1. En †Klokke afgaves 1528.

GRAVMINDER

Paa Kirkegaarden henstaar et Sandstensmonument med Marmortop og indfældet Marmorplade, hvorpaa fordybet Versalindskrift: »Trætte af en lang Vandring gennem Livet, skønt styrkede ved et LV-aarigt Ægteskab ... gik tvende ædle her til Hvile, Oldingen Niels Lassen og Hustru Karen Lassen. Født af Bønder, beviste de ved deres Daad, at Adel kan en Bonde være. Hinanden tro i Livet fulgte de og snart hinanden i Døden. Hun døde XXIII Februar MDCCCX, han VIII Januar MDCCCXI«.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1661—71 (RA). — Præsteindberetninger 1755, 1772 (NM). — Museumsindberetninger af Sophus Müller og Erik Schiødtte 1875, Mogens Clemmensen og Poul Nørlund 1914, C. A. Jensen 1916. Revideret af C. A. J. og V. H. 1932. — D. A. VI, 398. H. F. VIII, 344. — A. Petersen: Vallø. S. 335.

¹ Kronens Skøder II, 656. ² Aarb. f. nord. Oldkynd. 1899, 191, 193. ³ Opmaaling før Udbygningernes Fornyelse af Arkt. Zeltner (NM.).

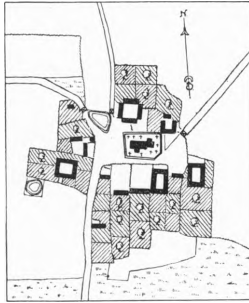

Fig. 5. Sædder 1806.